

Olvasókörök, polgári egyletek, társulatok

Olvasóköröknek nevezzük a tagjait olvasnivalóval ellátó közművelődési egyesületet.. Más megfogalmazásban: „kisebb társadalmi egyesület, melynek célja ismeretterjesztő és szépirodalmi művek olvasása, megbeszélése”¹

Az olvasókörök története a 16. századig nyúlik vissza. Magyarországon a 18. században francia mintára a radikális értelmiség hozott létre titkos olvasóegyleteket. Ekkor a polgári fejlődés és nemzeti függetlenedés állt a középpontban, és a nemzet igazi értékének a kiművelt emberfőt tartották. A reformkor nyitányát Széchenyi István fellépése jelentette, aki 1927-nem a műveltség emelésére létrehozta a Nemzeti Kaszinót Pesten. Ennek nyomán tömegesen jöttek létre a kaszinók, olvasókörök, olvasóegyletek. A szabadságharc leverése után azonban ezek az egyletek csak tengődtek, vagy szüneteltették tevékenységüket 1867-ig.²

A dualizmus kori Magyarországon nem szabályozták törvény szinten az egyesülési jogot. A polgári társadalom szervezeteinek kialakulását ugyanakkor igen fontosnak tartották a korszak liberális politikusai.. Az 1873. április 29.-i egyleti nyilvántartást és ellenőrzést szabályozó rendelet a következőt írja: „azon tényezők közt, melyek alkotmányos államban a nyilvános életre kiváló befolyást gyakorolnak, alig létezik hatályosabb mint az egyesülés, mely közélet ébresztése és fejlesztése által azt nagy mértékben mozdítja elő.”

Az 1875 május 2.-án kelt belügyminisztériumi körrendelet megkülönböztet politikai, humanisztikus, nyereszkesedési, közművelődési és gazdasági egyleteket.. Nemzetiségi egylet csak mint irodalmi és közművelődési egylet alakulhatott. Politikai és munkásegylet tagja csak magyar állampolgár lehetett, s ezek fiókegyletet nem alakíthattak.

A századfordulóra a gyors fejlődés következtében 4000 egyesület működött, 1097 helyiségben, ezek közül a két legelterjedtebb az olvasó (25%), és a társaskörök (23%).³ Az első világháború alatt újabb visszaesés figyelhető meg. A körök legfontosabb dokumentuma az alapszabály, melyet 1948 előtt kötelező volt felterjeszteni a Belügyminisztériumhoz.

¹ A magyar nyelv értelmező kézi szótára. V .Szerk. A MTA Nyelvtudományi Intézete, Bp.: ,Akad. Kiad., 1987. 387.p.

² Történelem 1789-1914.Herbert, Matros, Moss Tisza. Reáltanoda Alapítvány, 1997. 122.p.

³ A magyarországi egyesületek címtára. Szerk.: Pór Edit I köt. Vidéki egyletek és körök, Művelődéskutató Intézet, 1988. 267-271 p.

A második világháború alatt nagy nyomás nehezedett az olvasókörökre, megszigorodott a hatósági ellenőrzés, az anyagi nehézségek miatt nehezen tartották fenn magukat. 1951-ben az olvasóköröket megszüntették.

A 80-as évek végén a diktatúra puhulásával indult újra az egyesület élet Magyarországon, az olvasókörök önkéntes társulásából jött létre az olvasókörök szövetsége, melynek a célja a körök bekapcsolása az ország kulturális életébe, továbbképzések szervezése, találkozók kezdeményezése és támogatása kiránduló csoportok szervezése.

Mezőkovácsházán is alakultak olvasókörök, egyletek. A könyvtár nagyon jó helytörténeti állománnyal rendelkezik, melyben a jegyzőkönyvek, személyes visszaemlékezése tesz lehetővé, hogy ezekről hiteles képet kapjunk.

Mezőkovácsházán alakult olvasókörök, egyletek a következők:⁴

Népkör 1881-ben alapították és 188-ban Kaszinóvá, majd 1907-ben Iparosok és Kereskedők Otthonává alakult át.

Polgári olvasókör 1893-ban, majd 1906-ban Függetlenségi és 48-as Olvasókörre.

Katolikus kör

Gazdakör

KALOT (Katolikus Agrárfjúsági Legényegyletek Országos Testülete)

A Népművelődési kör és a KALOT-ról fogok a dolgozatomban írni. Az elsőt a jegyzőkönyvekből a másodikat egy eredeti visszaemlékezéssel támasztom alá, melyek a városi könyvtár helytörténeti gyűjteményében megtalálhatóak.

Népművelődési kör

Ennek az egyletnek maradt fenn a legtöbb jegyzőkönyve, ezért nyomon tudjuk követni az eseményeket. A naplók tükrözik, milyen a kulturális élet a közművelődés egy alföldi kisközösségben.

188-1897 között 77 jegyzőkönyv született. Igazi kultúrtörténeti história, mely híven tükrözi az akkori emberek élni, művelődni akarását. 1884. szeptember 21.-én született jegyzőkönyv, melyből megtudjuk, hogy a kör nem megalakult, hanem újjáalakult. A tagság 29 fő, egyhangúlag Tóth Istvánt választotta meg elnöknek. A könyvtár fejlesztésére december 26.-án bálát rendeztek. Az iskola egyik termében rendezték. A belépő magányos férfiaknak 70, magányos nőnek 35 krajcár, férfinak és nőnek együtt egy forint volt.

⁴ Magyarországi egyesületek címtára reformkortól 1948. Szerk.: Pór Edit Művelődéskutató Intézet, 1988. 268-269. p.

A kölcsönzési időt 48 órában határozták meg. Ezt később módosították, vasárnaptól vasárnapig.. Újságokat nem kölcsönöztek. 1889. január 1-én a kör újjáalakulási ülésén Nagy Károly református lelkészt választották meg elnöknek. (jelentős irodalmár volt, számos elbeszélése és verses kötete jelent meg).

Közgyűlési határozatot hoztak arról, hogy a kör minél több olvasnivalót vegyen meg. Az elnök személyes példával járt elől, 11 könyvet adományozott a könyvtárnak. A kör helyiségét Babó István, majd később Kiss Lajos házába helyezték el. Nem lehettek valami jó anyagi helyzetben, mert Nagy Károly körlevéllel fordult a lakossághoz, hogy az olvasókört tovább tudják működtetni.

A tagokat három csoportba osztották be, alapító, pártoló és csendes tagok.

1892. szeptember 1-én Nagy Károly lemond (elköltözés miatt), helyette Jasik Lajos volt 48-as honvéd őrmestert választották, aki harcolt a szabadságharcban.

1892. október 18-án ünnepélyes keretek között ünnepelték Kossuth Lajos születésének 90. évfordulóját.

1894 elején elnöknek Lengyel Jánost tanítót választották. 1894 április 12-én bejelentették Kossuth Lajos halálát, elhatározták, minden évben gyászünnepellyel emlékeznek meg róla e napon.

1894 decemberében a kör fennállásának 10. évfordulóján zártkörű táncmulatságot rendeztek.

Az 1894-1897, jegyzőkönyvek említésre méltó eseményt nem tartalmaznak.

Az utolsó jegyzőkönyv 1897 áprilisban készült, a kör további sorsáról nem tudunk.

KALOT (Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Testülete).⁵

A polgári kori Magyarországon számos keresztény, katolikus szervezet, mozgalom, egyesület létezett, amely fontos társadalomszervező és nemzetmegtartó szerepet töltött be. Ezek sokaságában nyilván voltak műkedvelők, lelkes amatőrök, és voltak a való élet szociális és kulturális nyomorúságtól elforduló, vagy odáig el sem jutó exkluzív szervezetek. Többségük kétségtelenül a karitatív és szociális gondoskodás valláserkölcsei kötelességtől vezérelve működött, de olyan, amely egy egész társadalmi réteget hatni tudott volna, s amely megpróbált autonómmá válni államtól, pártoktól és egyházi hierarchiától, az már jóval kevesebb akadt. A legjelentősebb közülük a KALOT volt.

A KALOT eredeti céljait tekintve, egy katolikus népi mozgalomnak indult. Az egyház hamar felismerte, hogy a fiatalokat kell megnyernie. A programját is így hirdette meg: a fiatal,

⁵ Balogh Margit: A KALOT és a katolikus társadalompolitika 1935-1946. Bp.: MTA Törtud. Int.. 1998 235. 9.p

nőtlen iparos és kereskedőlegényeket, szakképzett gyári munkásokat jó családapákká, tisztos iparosokká, derék és vallásos honpolgárokká nevelje, és a magyar ipar fejlődését hathatósan előmozdítsa. Az iparos legényegyleti tagok nem szakadtak el a földműveléstől. Fogékonyak maradtak olyan elképzelésre, amely a munkások érdekvédelme mellett a parasztság felemelését is célul tűzte.

Ennek megfelelően alkották meg jelszavukat: Krisztusibb embert! Műveltebb falut! Életerős népet! Önérzetes Magyart!⁶
Ezekből a Műveltebb falut emelném ki.

E jelszó mögött a paraszti kultúra értékeinek nagyobb megbecsülése, a műveltségalap kincseinek a falu számára is hozzáférhetővé tétele, a tanulás igényének felkeltése állt. A KALOT a magyar és egyetemes kultúra ápolása mellett a gazdasági szakműveltség elsajátítására is törekedett, mint olyan feltételre, ami elengedhetetlenül szükséges a paraszti társadalom felemeléséhez. A hagyományos értékrenddel összeegyeztethetetlen „idegen” elsilányosodott vagy annak ítélt városias kultúra falura való beszivárgása miatt a magyar művészetet népi kultúrával kell átítani, s ezt kell bejuttatni az egyetemes kultúra vérkeringésébe. A falusi ember törekedjen önmegvalósítása részévé emelni nemcsak a kultúra értését, hanem művelését is a tánc, a zene, az ének és a színjátszás formájában.

Ezt alátámasztom egy személye visszaemlékezéssel.

Emlékeim a KALOT-ról (visszaemlékezés) készítette Setényi József szakköri tag.
Mezőkovácsháza 1982

Mezőkovácsházi helyismereti-helytörténeti szakkör feldolgozásai 5. sz. füzet.

KALOT: Katholikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Titkársága

Az egyesület célja a katolikus nőtlen, földműves, és földmunkás egyének vallás-erkölcsi nevelése, nemzeti szociális érzésük elmélyítése, földművelő élethivatás, a család gondolatának ápolása, szak- és általános műveltség szolgálata és a nemes szórakozásról való gondolkodás. Alakulásának éve 1896. Mezőkovácsházán megalakult: 1938. november 8./ az alakulásról készült jegyzőkönyv másolatár lásd helytörténeti gyűjtemény 7. csoport M62 szám alatt.

⁶ Balogh Margit: A KALOT és a katolikus társadalompolitika, 1935-1946. Bp.: MTA Törtud. Int., 1998 235. 40-41.p

Emlékeim a KALOT-ról

1938 nyarán a Dunántúlon, Adorjánpusztán a tótkomlóiakkal voltunk nyári munkán. November 1-én szerződés lejáratkor hazaszállítottak bennönket, de a megmaradt keresetek csak itthon Tótkomlóson fizették ki, hazatértünk után.

Apám, miután felvette kettőnk nyári keresetét, addig haza se jött míg el nem mulatta. Harmadik, negyedik napon, amikor hazajött, már láttam, hogy baj van, majd a következő napokban közölte, hogy ha enni akarok keressek magamnak, mert, hogy nincs mit enni, a nyári keresetből már nem volt semmi. Ilyen előzmények után mentem el Kovalcsik István kisgazdához, ajánlkoztam cselédnek. Meg is egyeztünk, ő felvett már be is álltam. Néhány nap múltán szólt nekem, hogy nem volna e kedvem a legényegyletbe belépni? A tagságom ellenében én lennék a gondnok, vagyis este befüteni, kitakarítani, majd az összejövetel után bezárni a helyiséget. Ezen munkák fejében én is rendes tag lehetek, ugyan úgy mint, a gazdalegények, Az alakuló gyűlésre, hogy ott voltam, vagy nem egyáltalán nem emlékszem, csak most a könyvtár vezetőjétől értesültem, hogy jegyzőkönyv is készült, valamint tagnévsor, amelyben én is szerepelek. Az első időszakban eléggé feszélyezve éreztem magam a gazdalegények és lányok között. Szegény sorsú tag csak egy volt Fodor András, nálam három-négy évvel idősebb, de személyesen őt sem ismertem. A feszélyezettség hamar oldódott, részben, mert valóban munkát végeztem, valamint a gazdám bátorított, mindenben támogatott, tehát rendes volt. Így hamar megszoktam, beilleszkedtem. Az esték nekem nagyon tetszettek, a kis pap sok foglalkozást tartott, lényegében irányította az egészet. A vallásos nevelésen kívül hasznos és jó dolgokat is tanultam. Emlékszem egy epizódra, például kívülről megtanultam, hogy ne rágd, hanem vágd a körmöd, keféld is a hajad ne csak fésüld. Ehhez hasonló illemszabályokat is tanultunk. Az első izgalmas este a dunántúli nyári munkán kapcsolatba kerültem ottani önképző kör tagokkal, s tőlük tanultam meg Gyóni Géza Csak egy éjszakára című versét, és ezt a verset az egyik összejövetelünkön elszavaltam. Nem sültem bele, de mire elmondtam a hosszú verset, már remegtem az izgalomtól. De a gazdám is ott volt, el kezdett dicsérni, valamint a kis pap is, de néhány gazdalegény arcán megütközést láttam. Mostani megítélésem szerint nem éppen odavaló szellemű és szövegű vers volt, amit elmondtam.

Hamarosam otthon éreztem magam, és meg is született az első illegális gondolat. Kigondoltam, hogy miután a klubestet befejeztük, mivel én zárok be, néhány cimborámmal elvisszük az akkor igen korszerű gramofont, és a faluban az ismerős lányoknak szerenádot adunk. Ez hamarosan meg is történt, két cimborámmal, Lakatos Jóska és Mikite Jóska voltak

ezek, akikkel megvalósítottuk a tervet. A tál folyamán több alkalommal zárás után, kihoztuk a gramofont, lemezekkel, és jártuk a falut szerenádokat adtuk az ismerős lányoknak. Elejében félttem, hogyha kitudódik baj lesz belőle, de nem lett. Néhány ilye este után már ismerté vált a faluban, hogy járunk szerenádolni, eléggé szóbeszéd tárgya volt. Legelőször a gazdám fia, a Pista tette szóvá, de nem rossz indulatból. Sőt ellenkezőleg, még ő is kuncogott rajta. A lányok, akinek szerenádokat adtuk nem voltak tagjai a KALOT-nak, hanem inkább szegényebb réteghez tartoztak. Nekem különösen tetszett amikor gyújtogatták a gyufát. Ugyan is abban a korban a fiúk és lányok közeledése, társalkodása eléggé problematikus volt, különösen nekem. Még világosan emlékszem rá, hogy állandó beszéd tárgya volt, hozzám hasonló suhancok között, hogy mit kell mondani a lánynak, különböző helyzetekben, de ezt soha sem tudtuk meg. Ezért volt az, akár bálban, vagy más alkalommal, ha egy fiú találkozott a lánnyal, vagy éppen táncolt, nem tudták egymást szórakoztatni, nem tudtak egymásnak mit mondani, pedig vágyaikban sok mondanivaló lett volna. Ezért tetszett nekem a szerenád, hogy itt a sláger szövegek ki tudták fejezni az érzésemet. Például ilyen volt, hogy „Beleszerettem magába, remegve kérem magát ma...”

A klub-esték.: érdekes módon oda jártak a gazdálányok is, de rendszerint különültek, külön beszélgettek, nem keveredte a legényekkel. Én nem is beszéltem eggyel sem, mivel hogy az akkori viszonyokban nem hozzám valók voltak, hiszen gazdálányok voltak, ez a tény később bizonyos fokú kisebbségi érzésben jelentkezett is nálam. A kis pap mindig olyan okos dolgokat mondott, hogy a hallgatóságot, tehát a legényeket lekötötte, az akkori ismereteim szerint nem is tudtam volna megcáfolni, vagy kétségbe vonni semmilyen mondását, állítását. Még ma is visszaemlékszem, hogy a kis pap elmagyarázta, hogy a jó Isten a vallás, a féj és feleségének az együttlétét csak kizárólag utódnemzés esetére engedi, vagy bocsátja meg. Mindezt az eszemmel elfogadtam, de érzéseimmel akkor is ellenkezett. Ehhez hasonló dolgokat többet is, elfogadtattott velünk, melyeket szóban ugyan elfogadtunk, de én az érzéseimmel már akkor sem.

A karácsonyi ünnepek után egy színdarab előadására készültünk. Első két foglalkozáson a kis pap elmagyarázta, a darab tartalmát, lényegét, a címe a Virradat volt. Enyhén szólva eléggé antiszemita, zsidóellenes tárgyú volt. Majd következett a szerepek szétosztása. A főszerep nyilván az ifjúsági elnöké, Ondák Józsefé lett. A faluban is az egyik leggazdagabb család volt, ő maga kissé rátarti, viszonylag szűkszavú, igen jóképű legény volt, rajongtak is érte a lányok. A második szerep az ifjúsági alelnöké, Hedvig Gyurkáé lett, ő is gazdalegény volt, de sokkal barátságosabb, beszédesebb, mint az Ondák, még velem is nemegyszer szóba állt.

A női főszereplő Faragó Rózsi volt (az apjának hentes üzlete volt, de földdel is rendelkeztek). Szerintem a legszebb lány volt a klubban, de nem is annyira a szépsége, mint inkább a bájossága, közvetlensége, beszédessége és egyáltalán az egész megnyilvánulása más volt mint bármelyik lányé. Az a típusú lány volt, aki tudta magát kelletni és merre ezt kinyilvánítani.

A szegény ember szerepét a valósághoz hűen Fodor András kapta. Érdekes, hogy jó is állt neki. A valósághoz hűen én kaptam a cseléd, a gulyás szerepét. Már akkor is fölmerült bennem, vajon, ha én nem vagyok kire osztotta volna ezt a szerepet a kis pap? Elég hosszú ideig, több hónapig próbáltuk még végre a Priskin-féle vendéglőben előadtuk. Emlékszem, a próbák alatt a kis pap szigorúan utasította a két főszereplőt Ondák Jóskát és Faragó Rózsit, hogy nem szabad megcsókolniuk egymást, csak úgy kell fordítani a fejüket, mintha csókolóznának. A darab szerint a falu malomtulajdonosa eladósodott, tönkre ment, és a malmát a faluban lévő zsidó akarja bagóért megvenni. Közben a főszereplő megérkezik Amerikából, rengeteg pénzzel, így ő veszi meg a malmot jó áron, így a zsidó pácban maradt. A színelőadás után bál volt, csak, csak részemre az volt a probléma, hogy szegény lányok ezen a bálon, sőt az előadáson sem voltak.

A püspök látogatása:

Tavasszal, a húsvéti ünnepek táján, előtte, vagy utána, a falut meglátogatta a püspök. A püspök úr fogadására lovas bandériumot szerveztek. Tehát az Egyleti tagok a saját lovukkal vettek részt a bandériumban. A gyakorlást már hetekkel a püspök érkezése előtt elkezdődött. A legények árvalányhaját is tűztek a kalapjuk mellé. A második héten szólt a gazdám, hogy nem volna-e kedven részt venni a bandériumban. Hát persze kaptam rajta, tetszett az ötlet, bár lovagolni egyáltalán nem tudtam. Úgy ültem a lovon, mint macska a sövényen. Amikor részt vettem a gyakorláson, tudtam meg, hogy miért kerültem megint ilyen „megtisztelő” helyzetbe, mert a sor végén az egyik gazdalegény egyedül volt, és azt mondta, ha nem lesz mellé másik akkor ő sem fog jönni. Hát ezért hívtak meg a bandériumba.

A püspök úr érkezésekor kilovagoltunk a végegyházi határig, ott az út két oldalán sorban felálltunk és úgy vártuk a püspök urat. Nem túl hosszú várakozás után egy fekete autón meg is érkezett a püspök úr, aki hozzánk érve megállt, kiszállt az autóból, üdvözölt bennünket és aztán a plébános úrral és a kis pappal együtt a kocsijukon bejöttek a faluba, mi pedig a lovas kísérettel az autó után lovagoltunk a parókiáig. Este a klub tagok, lányok és legények együtt a kis pap vezetésével szerenádot adtunk a püspökúrnak, még emlékszem a „Tisza partján mandulafa virágzik” című népdalt adtuk elő.

Távozásom a KALOT-ból

Mivel a bérem az akkori viszonyokhoz mérten is kicsi volt, többször fölmerült bennem a gondolat, hogy nagyobb kereset után kellene nézni. A kis pappal, hát úgy mond beszélő viszonyban voltam, és fölvettem neki a kérdést, hogy ha Isten előtt minden ember egyforma, akkor itt a földön például az én esetemben miért nem lehet valamelyest is jobb (emberibb) életet biztosítani? Miért nem lehet annyi bért fizetni, hogy valamelyest hasonló életünk legyen, mint a gazdalegényeknek? Ő erre azt válaszolta, hogy Isten útjai kifürkészhetetlenek, hogy a földi szenvedés után majd kárpótolva leszünk. Ez a magyarázata már közel sem volt olyan meggyőző, mint például az illemszabályokról vagy egyéb viselkedési formákról tartott beszédei. Tehát nem tudtam elfogadni. Megmondtam neki, hogy szándékom van otthagyni a gazdát, mert kevés a fizetés, nem tudok belőle még rendes ruhát sem venni, nem szólva a zsebpénzről és magáról a cselédletről.

Mivelhogy jártam a klubestékre, valamennyit éltem a gazdalegények és lányok között, már sokkal világosabban láttam megalázó helyzetemet. Tartottam magam olyan legénynek, mint általában a többi, de a lányokhoz éppen a cseléd mivoltom miatt képtelen voltam közeledni, azt is tudtam, hogy nem állnának velem szóba az ottani lányok.

Az előző két gondolathoz szorosán, de általam megmagyarázhatatlan módon kapcsolódott a harmadik dolog, az elidegenedés gondolata. A magányosság érzése az itteni kiszolgáltatott, megalázó életmódból következően jelen volt, bár ezt megmagyarázni nyilvánvalóan nem tudtam. E három tényező összehatása miatt végül is úgy döntöttem, a jobb élet reményében, hogy elhagyom szülőfalumat, és máshol próbálok szerencsét. 1939. május 1-én, egy csöpörgős hétköznap kora reggelén, hátamra vettem összes vagyonomat és elmentem Orosházára, ahol tudtam, hogy van ember piac. Ott el is szegődtem egy vásárhelyi Molnár Jónás nyugalmazott honvédszázadoshoz, a csicsa téri tanyájára, cselédnek. A bérem dupla annyi volt, mint itthon a falumban, bár venni belőle éppen úgy nem tudtam semmit, mint a feleannyiból. Négy éven keresztül ismerkedtem a vásárhelyi pusztán a módos gazdáknál a tanyasi életmóddal, amely még a falusi életmódnál is sokkal kegyetlenebb, sivárabb volt. Hosszú ideig gondoltam vissza a KALOT estékre, ahol lehetett rádiózni, gramofonozni, és beszélgetni, mind ehelyett lett a paraszti tanyák elmaradott sötét világa. Különös súllyal nehezedett a teljes társtalanság, mely ugyan már itthon is a család szétesésével kezdődött. A kultúrátlanság olyan mintapéldányával is találkoztam, mint például a sóshalmi részen lévő Varga Sándor nevű gazdáéknál. Ahol körülbelül kétszáz hold föld, hozzávaló gazdasági eszközökkel és öt fiúgyermek volt. A tanyában két fekete ünneplőruha volt, két pár csizmával, az egyik öltöny az öreg gazdáé volt, a másik, az öt gazdalegényé. Mindig az vette fel, amelyik ment a városba.

Majd 1942 végén bekerültem Vásárhelyre, a városba, Mónus András nevű fuvaros gazdához. Tetszett ez munka, sokkal több tudást, leleményességet, rátermettséget igényelt, mint a cselédélet. A gazdám nagyon sokat csiszolt, faragott rajtam, sok mindenre megtanított. Tőle tanultam meg, hogy akármilyen gonosz az élet, azért szabad néha nevetni is. Ő tanította meg a zsványbecsületnek azt a részét, hogy nálam szegényebbtől ne lopjak! Tőle tanultam meg bizonyos viselkedést, az akkori úri emberekkel (kereskedők, egyéb fuvaroztatók) szemben. Majd jött 1943 október, be kellett vonulni katonának, a többi már ismert a mezőhegyesi summásokról írt írásomból, emlékeimből.

Néhány megjegyzés a KALOT-ról, mint vallásos szervezetről. A KALOT-ból való távozásom után sokszor jutottak eszembe a KALOT-ban tapasztaltak, különösen azok, melyek számomra kedvezőek voltak. Például a vasárnapi és ünnepnap pihenők, legalább akkor pihent egy kicsit az ember. A vallással kevésbé törődő gazdáknál már ez sem volt meg, ezek hajtották az embert, kíméletlenebbül, mint az állatot. Isten tagadó voltam már akkor is, de nem volt helyette más, az istentagadás még nem egyértelmű ateizmus, főleg nem materializmus. Így hát a végletekig menő kiszolgáltatottságban, elkeseredésben egyszer folyamodtam megnyugvásért a gondviseléshez, ami tulajdonképpen nem más, mint valami természetfeletti erőben való hit.

Lázadó, nyugtalan, mindig jobbat kereső magatartásom miatt nagyon sok konfliktuson kellett átesnem. Az Isten fogalmának helyettesítése nem lehetséges egyszerű tagadással (mert akkor űr, zűr keletkezik), csak megalapozott materialista tanulás, tapasztalás hozhat megnyugvást.

Setényi József

